

УДК 338.1
JEL O 014, M 20

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/meu.2022.47.0.4703>

ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТАМИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Ганна Головчак¹, Оксана Сенишин²

¹Львівський національний університет імені Івана Франка
79008, м. Львів, пр. Свободи, 18
e-mail: hanna.holovchak@lnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8986-4048>

²Львівський національний університет імені Івана Франка
79008, м. Львів, пр. Свободи, 18
e-mail: oksana.senyshyn@lnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5089-2591>

Анотація. У статті розглянуто особливості операцій з криптовалютами в Україні, які наразі перебувають на стадії законодавчого врегулювання та становлення. В умовах цифровізації та діджиталізації всіх сфер господарського життя в Україні все більше суб'єктів підприємницької діяльності та фізичних осіб використовують криптовалюту як засоби платежу та збереження і примноження активів. З огляду на це виникає низка питань щодо забезпечення ведення реєстрації та проведення операцій з криптовалютою у правовому полі нашої держави. Саме тому є надзвичайно актуальною тематика дослідження особливостей криптовалюти, що обумовлюється відсутністю законодавчого регулювання її використання в господарських процесах, ведення реєстрації, відображення у звітності суб'єктів підприємницької діяльності та здійснення оподаткування.

Ключові слова: криптовалюта, підприємницька діяльність, ринкові операції, цифрова економіка, діджитал-технології, контроль, оподаткування.

Постановка проблеми. Метою дослідження є виокремлення особливостей визначення криптовалюти як важливого сегменту віртуальної діяльності на фінансовому ринку України. В контексті прийняття Україною законодавчих актів щодо визнання та обігу криптовалют виникла необхідність у визначенні особливостей операцій з такими активами, саме тому дослідження є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні поняття криптовалюта вже увійшло в обіг та визначає увагу дослідників до питань обігу віртуальних валют та особливостей їх відображення в обліку та звітності, оподаткування як віртуального активу. Окремі теоретичні аспекти обліку криптовалют висвітлені в наукових доробках таких українських та закордонних вчених, таких як: О. Августова [2], І. Макарчук [7], А. Макурін [8], С. Мерінова [6], А. Озеран [3], І. Спільник [9], Dewey J. N [10], Nakamoto S. [17] та інші.

Постановка завдання. Метою дослідження є виокремлення особливостей визначення, обліку і оподаткування криптовалюти як важливого сегменту віртуальної діяльності на фінансовому ринку України. Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження було сформовано та вирішено важливі наукові та практичні завдання, зокрема проведено визначення ролі криптовалюти у віртуальних розрахунках; визначено особливості та рекомендації щодо обліку криптовалюти як віртуального нематеріального активу; досліджено ризики, пов'язані з обігом криптовалют та правила оподаткування електронних грошей в Україні.

Методи дослідження. У науковій статті використано наступні методи дослідження: зокрема, при аналізі поняття «криптовалюта» авторами використано методи порівняння та зіставлення; при проведенні аналізу правового визначення криптовалют у світі авторами використано аналітичний метод; для визначення ролі та місця криптовалют у цифровій економіці України авторами використано метод узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виникнення криптовалют та її впровадження у буденність громадян деяких держав світу є наслідком науково-технічного прогресу та цифрових трансформацій. Сьогодні навколо ринку криптовалют розвивається самостійна система взаємовідносин, пов'язаних із використанням електронних грошей, їх контролем та оподаткуванням. Така трансформація традиційних практик організації фінансових відносин є позитивною в частині стимулювання економічного зростання держав та переходу на прогресивні моделі здійснення розрахунків, пов'язаних із виникненням чи припиненням фінансових відносин між суб'єктами ринку. Проте, світові практики різняться внаслідок відсутності єдиних підходів до регулювання процесів на ринку криптовалют, здійснення обліку електронних засобів платежу та оподаткування операцій з ними. Це свідчить про незавершеність становлення ринку віртуальних грошей та вимагає проведення ґрунтовних досліджень проблематики.

Отже, стрімкий розвиток системи регулювання ринку криптовалют у світі, а також вдосконалення зарубіжних практик в частині здійснення операцій з віртуальними грошима свідчить про їх перспективність як фінансових активів, засобів платежу чи товарно-матеріальних цінностей. Вітчизняний ринок криптовалют знаходиться на етапі розвитку, а тому прогресивні практики зарубіжних країн можуть стати корисними в умовах цифрових трансформацій та діджиталізації економіки України.

Дослідження проблематики операцій з криптовалютами здійснює багато науковців, оскільки тема є особливо актуальною в контексті динамічних цифрових трансформацій та розвитку систем електронних платежів. Науковцями визначено, що рівень довіри до криптовалют з боку користувачів та суб'єктів підприємництва росте, що сприяє просуванню зазначеного виду активів у різні сфери економічної діяльності.

Автори підтримують думку щодо визнання криптовалют як законних засобів платежу, оскільки їм притаманна сукупність характерних рис, а саме фідучіарність, валютний курс і режим, попит і пропозиція, інституційний контроль [2,3,4,5], що робить їх об'єктом контролю і базою для оподаткування. Світову практику нормативно-правового регулювання обігу і оподаткування операцій із використанням криптовалют, зокрема майнінгу та виводу в валюту країни, а також функціонування криптовалютних бірж досліджує Європейський інформаційно-дослідницький центр за сприяння та підтримки USAID [14].

Криптовалюта є відносно новим для сучасної економіки активом, проте в силу активізації процесів цифрових трансформацій вже впевнено займає конкурентну позицію на ринку електронних платіжних інструментів та фінансових активів.

Урегульованість світового ринку є ознакою суб'єктивною, особливо в умовах значної міждержавної конкуренції, додаткових карантинних обмежень (як реакції на тлі загострення пандемії Covid-19) та диференційованості соціально-економічної розвитку національних економік. Досліджуючи ринок криптовалют можна визначити такі його ознаки:

- він є частиною глобального економічного середовища, яке підпорядковується загальносвітовим стандартам та міжнародним нормам функціонування;
- він є складним, децентралізованим, автономним середовищем, в межах якого бізнес-процеси відбуваються в цифровому форматі. І це обумовлює виникнення певних специфічних рис, а саме унеможливлення ефективної організації контролю і оподаткування операцій з віртуальними грошима, контролю за їх здійсненням та законністю функціонування ринку.

Саме емітування валюти в мережі Інтернет є її головною специфічною характеристикою, що відрізняє валюту від паперових банкнот, емісія яких є організована і контролювана національним банком держави чи електронних грошей, утворення яких відбувається внаслідок фізичного внесення паперових грошей на рахунок чи електронний гаманець.

Таким чином, криптовалюта є основним об'єктом купівлі або продажу чи інших операцій на ринку віртуальних грошей. Кількість криптовалют постійно змінюється, враховуючи появу нових чи зникнення старих. Так, на початок 2021 року існувало понад 2,3 тис. криптовалют, тоді, як на початок 2022 року їх кількість налічує понад 3,2 тис. [16,17,18]. Найбільшого розвитку досягнула першостворена валюта Bitcoin, на її базі було побудовано безліч інших криптовалют, практичний механізм функціонування яких майже не відрізняється від Bitcoin. Таким чином, їх було визначено як альткоїни – альтернативні криптовалюти, похідні інструменти від біткоіна (табл.1).

Функціонування ринку організоване на основі використанням віртуальних грошей – криптовалют. Дискусії навколо визначення сутності категорії криптовалюти ще тривають. Проте, в контексті її дослідження як об'єкту віртуальних активів, можна визначити, що криптовалюта є віртуальною грошовою одиницею, емісія якої здійснюється із використанням розподілених мереж і публічно доступних журналів реєстрації угод [15]. Такий механізм емітування знижує можливості централізованого регулювання ринку, здійснення стандартизованого контролю та оподаткування операцій з віртуальними грошима та втручання з боку глобальних інституцій, а також національних органів державної влади до управління обігом і використанням криптовалют.

Таблиця 1

Перелік розповсюджених криптовалют в світі [17]

№	Назва криптовалюти	Характеристика
1	Bitcoin (btc)	найбільш поширена криптовалюта
2	Ethereum (eth)	криптовалюта, яка містить надійний захист і працює зі смарт-контрактами
3	Binance Coin (bnb)	криптовалюта як одне з відгалужень біткоіна, із підвищеною швидкістю транзакцій
4	Tether (usdt)	криптовалюта яка може здійснювати всі види фінансових операцій
5	Solana (sol)	криптовалюта, вартість якої є незмінною
6	Cardano (ada)	криптовалюта, яка працює як технологія розумного контакту
7	USD Coin (usdc)	криптовалюта, яка сприяє підвищеній захищеності операцій

При цьому, контроль за криптовалютами здійснюється на основі врахування «асиметричного шифрування і застосування різних криптографічних методів захищеності, наприклад Proof-of-work або Proof-of-stake» [17].

До топ-10 потужних криптовалют за рівнем капіталізації ринку віднесемо наступні (станом на 01.01.2022): Bitcoin, Ethereum, Binance Coin, Tether, Solana, Cardano, USD Coin, XRP, Terra, Polkadot (табл. 2).

Таблиця 2

Ціна і капіталізація ринку найбільш розповсюджених криптовалют світу (станом на 01.01.2022 р.) [6, 7]

Найменування криптовалюти	Капіталізація ринку, USD	Ціна, USD	Ціна, BTC
Bitcoin (btc)	898 340 968 144,00	47 529,00	1,00
Ethereum (eth)	448 897 845 659,00	3 769,08	0,079
Binance Coin (bnb)	88 555 297 252,00	526,95	0,011
Tether (usdt)	78 411 450 848,00	1,00	0,000021
Solana (sol)	55 239 030 802,00	178,68	0,0038
Cardano (ada)	43 622 555 718,00	1,36	0,000029
USD Coin (usdc)	42 494 240 226,00	1,00	0,000021
XRP (xrp)	40 343 660 607,00	0,85	0,000018
Terra (luna)	32 732 175 530,00	90,47	0,0019
Polkadot (dot)	30 431 540 353,00	28,44	0,000598

Досліджуючи зарубіжну практику операцій із криптовалютами як об'єктами віртуальних операцій варто враховувати, що вони мають сукупність і загальних ознак, і функціональних (відповідно до напрямів використання віртуальних валют). До загальних ознак криптовалюти належать наступні [11]:

- відсутність єдиного із грошовими коштами узгоджено функціонуючого емісійного центру, що доводить необхідність введення контролю віртуальних валют відокремлено від грошових коштів;

- анонімність учасників операцій, що забезпечено використанням криптографічних методів асиметричного шифрування даних із застосуванням публічного та приватного ключів. Крім того, ознакою є низька контрольованість з боку глобальних економічних інституцій, національних банків, податкових служб чи інших регуляторних і наглядових органів. Все це підтверджує специфічність процесу контролю віртуальних валют, який доцільно здійснювати на основі використання переваг цифровізації та діджиталізації;

- високий рівень захищеності даних від кібер-атак чи інших зовнішніх загроз;
- прозорість транзакцій та операцій із криптовалютами.

На підставі проведеного критичного аналізу пропонуємо таке визначення криптовалюти: криптовалюта – це цифрова грошова одиниця, віртуальний нематеріальний актив, з одиницею «coin» (монета), яка емітується в мережі за певними принципами криптографії (майніться) для забезпечення контролю операцій та створення нових елементів. Метою створення криптовалюти є функціонування віртуального засобу платежу, який не контролюється жодним державним центральним банком, вільно поширюється та операції з яким є достатньо контрольованими та офіційно незалежними.

Функціональні ознаки криптовалюти підтверджують, що вона є універсальним фінансовим активом, а тому належить до об'єктів оподаткування. Оподаткування віртуальних грошей, введення податкового контролю за майнінгом і операціями з

визначення валютного курсу є обов'язковими умовами для дозволу відкритого використання віртуальних валют як цифрових фінансових активів та законних засобів платежу на національних ринках різних держав світу; ще одною передумовою необхідності реалізації комплексу регуляторних заходів є унеможливлення або попередження використання криптовалют у терористичній чи іншій нелегалізованій діяльності [16].

Сьогодні значна кількість держав дозволила використання криптовалют на ринку, що стало передумовами формування стандартизованих процедур їх контролю і оподаткування; частка країн не здійснила легалізацію обігу віртуальних грошей в силу особливостей розвитку національних ринків, недостатнього рівня їх відкритості та готовності до глобалізації, обмежень у законодавстві чи інших інституціональних, організаційних, соціально-економічних факторів.

Категорична заборона криптовалют в межах держави, не визнання її об'єктом обліку та, відповідно, оподаткування характерна для країн із низьким рівнем економічного розвитку та відсутністю соціальної орієнтації у державній регуляторній політиці. До таких держав належать В'єтнам, Бангладеш, Болівія, Таїланд, Еквадор. До країн, які перебувають на шляху розвитку ринку криптовалют та очікують на законодавче забезпечення їх обігу, обліку і оподаткування належать Індія, Кіпр, Україна, Китай.

Таблиця 3

Відмінності контролю і оподаткування криптовалют на ринках держав ЄС*

Країна ЄС	Криптовалюта як об'єкт контролю	Криптовалюта як об'єкт оподаткування
Австрія	Визнаються як інші (нематеріальні) товари чи інші бізнес-активи	Обмін криптовалют на валюту звільняється від оподаткування ПДВ; Приріст капіталу від продажу криптовалют як бізнес-активів, а також доходи від комерційної діяльності, пов'язаної із криптовалютами оподатковуються за прогресивною ставкою податку на прибуток до 55% для фізичних осіб та 25% для суб'єктів підприємництва.
Іспанія	Визнаються як актив - «криптоактив», проте відношення до криптовалют з боку Уряду залишається обережним і консервативним	Визначено, що постачальникам послуг на ринку криптовалют необхідно надавати інформацію про баланси щодо кожної окремої криптовалюти, про придбання, передачу та обмін криптовалютами, а також будь-які платежі та інкасації. На основі отриманої від резидентів інформації визначений приріст капіталу від продажу криптовалют буде оподатковуватись за змінною ставкою від 19% до 23%. Прибутки понад 50 000 євро оподатковуватимуться за вищими ставками.
Німеччина	Визнаються як приватні гроші, фінансовий інструмент	Сам Bitcoin став законним засобом платежу не лише у сфері роздрібно-торгівельної діяльності, а і в банківському, і в корпоративному секторі. Обкладається податком на приріст капіталу відповідно до діючих ставок.
Швеція	Визнається законними активами, які підлягають обов'язковій звітності	Обкладається податком на прибуток у розмірі 30%.
Франція	Визнається цифровим активом	Обкладається податком на прибуток: режим оподаткування застосовується до приросту капіталу від управління приватними цифровими активами, та їх реалізації фізичними особами у розмірі 30% (відповідно до ставки податку на

		цінні папери); Оподаткування юридичних осіб (корпоративний податок), зокрема вибір системи обліку та податкового режиму для операцій із цифровими активами залежить від напрямів використання компанією цих активів у господарській діяльності; Купівля чи продаж цифрових активів, які використовуються як засоби платежу, звільнені від ПДВ.
Україна	Пропонується визнати віртуальним нематеріальним активом	Оподаткування пропонується здійснювати згідно Податкового Кодексу України як нематеріальний актив

*Джерело: складено авторами за даними [11]

Характерним є відсутність прямої заборони використання криптовалюти, проте незавершеність розробок практичних механізмів обліку і оподаткування не дозволяє визнавати її легальним засобом платежу чи фінансовим активом, який приносить пасивний дохід власнику, проте не регулюється діючим порядком оподаткування таких видів доходів. Відповідно, в зазначених державах криптовалюта є спекулятивним і ризикованим інструментом [11].

Розглянемо поняття блок чейна, яке нерозривно пов'язане із самим поняттям криптовалюти. Блок чейн (Blockchain або Block Chain) – неперервний послідовний ланцюжок блоків, які містять певне кодування та працюють за протоколом. В мережі такі ланцюжки блоків зберігаються на великій кількості цифрових пристроїв, які є незалежними. Вперше це поняття з'явилося як вид повторюваної розподіленої бази даних, реалізованої в системі «біткоїн». Саме тому блок чейн порівнюють із транзакціями в різних криптовалютах, проте технологія повторення ланцюжків блоків може бути поширеною на різні бізнес-процеси [19].

Перша технологія Блок чейн була створена у 2009 році із введенням нового ланцюжкового принципу реєстрації транзакцій в протоколі. У 2013 році платформа Ethereum ввела в обіг смарт-контракти. Смарт як синонім розумного, у криптовалюті зберігаються умови контракту і дозволяють автоматично виконати його при дотриманні умов контракту.

У 2017 році року з'явилися такі проекти Блок чейн 3.0, як Cosmos, DFINITY і EOS, вони демонструють більшу ефективність та надійність у системі ланцюжків інформаційних блоків [14]. Наступне, третє покоління технології блок чейн станом на зараз перебуває на етапі реєстрації та відтворення. Можемо сказати, що проводиться активна робота над розробкою цифрових смарт-рішень, які зроблять переворот на ринку віртуальних нематеріальних активів. Відзначимо проект Seele, який має робочу назву блок чейн 4 покоління. Віртуальна технологія імітуватиме віртуальну реальність та розроблятиме симулятори керівництва багатьма бізнес-процесами.

Корпорації та приватні особи досліджують можливості застосування технологій блокчейн у всіх видах економічної діяльності. Так, наприклад, компанія Microsoft впроваджує програми Block chain-as-a-Service (BaaS) на своїй приватній хмарній платформі Azure. Корпорація IBM впроваджує власну BaaS програмну пропозицію; яка передбачає її інтеграцію з іншими продуктами корпорації, наприклад, обчислювальна мережа Z Systems та технологія штучного інтелекту Watson для Інтернету речей (IoT) [15]. Промислові мультитранснаціональні корпорації IBM і Samsung співпрацюють над технічною розробкою хмарної технології ADEPT, в якій технологія блок чейн буде використовуватися для формування основи децентралізованої мережі пристроїв – Інтернету речей. Власне ланцюжки інформаційних блоків можуть бути використані

для реєстрації в мережі мільярдів пристроїв, які будуть незалежно здійснювати операційні записи та виконувати роботу з опису та розміщення предметів у світовій павутині. Вагому роль в розвитку поняття та піару блок чейна також відіграла ЄК, яка дала старт блок чейн-стартапу ConsenSys спільно з компанією EU Block chain Observatory, метою проєкту є встановлення контролю над операційним вмістом інформаційних ланцюжків у всесвітній мережі [20].

Зауважимо, що переважна частка країн ЄС знаходиться на шляху формування законодавства, яке забезпечить регуляторну діяльність в напрямку оптимізації використання криптовалют, а також механізмів здійснення обліку і оподаткування операцій на криптовалютному віртуальному ринку (табл. 3).

Сьогодні для нашої країни викликом є труднощі через необхідність введення поняття криптовалют чи цифрових активів у національне законодавство, причиною є нагальна потреба прийняття відповідних норм у сфері податкового законодавства, банківської сфери, цивільного та господарського права.

Верховною Радою України 8 вересня 2021 року було прийнято Закон «Про віртуальні активи», який дозволяє легалізувати ринок криптовалют. Закон визначає поняття «віртуальний актив» як «нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі» [1]. Повноваженнями щодо ринку віртуальних активів Закон передбачає наділити Національний банк України, Національну комісію з цінних паперів та фінансових ринків, Державний реєстр постачальників послуг.

Цей законопроект є важливим кроком на шляху до визнання в Україні криптовалюти об'єктом контролю та, відповідно, оподаткування, бо зараз, згідно з Законом України «Про Національний банк України», емітування та рух територією України інших грошових валют, окрім національної грошової одиниці – гривні, і використання грошових замінників як засобів платежів, заборонено. Тому віртуальна валюта Bitcoin як грошовий елемент, який не має забезпечення золотовалютними резервами центрального банку, не може бути використаний суб'єктами підприємницької діяльності в межах нашої країни як засіб платежу. Однак, згідно статистичних даних, значна кількість юридичних та фізичних осіб в Україні вже використовує криптовалюту для цифрових покупок в Інтернеті та як засіб інвестування тимчасово вільних коштів.

Згідно визначення у Податковому Кодексі України, «нематеріальні активи є правом власності на майно платника податку в установленому законодавством порядку, у тому числі набуті в установленому законодавством порядку права користування природними ресурсами, майном та майновими правами» [23]. Отже, зазначимо, що право отримати на баланс криптовалюту у складі нематеріальних активів підприємства чи фізичної особи-підприємця платник податків набуває за умови наявності у нього майнових прав на криптовалюту (стаття 14 Податкового кодексу України) [23].

Куплена або створена власноруч криптовалюта може бути зарахована на баланс суб'єкта підприємницької діяльності за первісною вартістю, за наявності 3 умов: 1) суб'єкт підприємницької діяльності контролює криптовалюту, тобто має юридично оформлене право власності на неї; 2) суб'єкт підприємницької діяльності планує в майбутньому отримати економічні вигоди, які можна прямо пов'язати з використанням криптовалюти суб'єктом підприємницької діяльності; 3) вартість криптовалюти є достовірно визначеною на дату балансу.

Визначення терміна «криптовалюта» наведено у Законі «Про віртуальні активи» – «нематеріальне благо, яке є об'єктом цивільних прав свого власника, має конкретну визначену вартість та є сукупністю даних в електронній формі» [1]. Повноваженнями

щодо ринку віртуальних активів Закон передбачає наділити Національний банк України, Національну комісію з цінних паперів та фінансових ринків, Державний реєстр постачальників послуг.

Амортизація буде нараховуватися на протязі терміну корисного використання криптовалюти суб'єктом підприємницької діяльності, термін визначається платником податків самостійно, беручи до уваги умови отримання майбутніх економічних вигод від використання криптовалюти. Термін корисного використання криптовалюти як нематеріального активу не може становити менше 2 років і більше 10 років згідно Податкового Кодексу України. Метод нарахування амортизації обирається суб'єктом підприємницької діяльності самостійно, виходячи з умов використання криптовалюти.

Залишкова вартість криптовалюти визначається як різниця між первісною вартістю і сумою розрахованої амортизації відповідно до умов розділу 3 Податкового кодексу України. Нарахування амортизації криптовалюти розпочинається з місяця, наступного за місяцем, у якому криптовалюта введена в обіг, і припиняється з місяця, наступного за місяцем її вибуття. Амортизація криптовалюти ведеться до моменту досягнення залишкової вартості криптовалюти її ліквідаційної вартості» [23]. Для цілей оподаткування та складання і подання звітності фінансовий результат діяльності суб'єкта підприємництва зменшується на розмір суми амортизації криптовалюти, яка розрахована за вимогами Податкового Кодексу України, тобто розраховується певний відсоток від сукупної залишкової вартості такого об'єкта нематеріального активу.

Зазначимо, що основними операціями, які проводяться з криптовалютою суб'єктами підприємницької діяльності, є майнінг та операції купівлі-продажу. Майнінгом визначається діяльність зі створення криптовалюти у віртуальному цифровому середовищі самим суб'єктом підприємництва особисто. Державна служба статистики у своєму листі від 05.10.2018 р. №14.4-09/435-18 рекомендувала суб'єктам підприємницької діяльності віднести такий процес як майнінг та продаж криптовалют за таким КВЕД - 64.19 «Інші види грошового посередництва», а власне торговельні операції та обмінні операції з криптовалютою класифікувати за таким КВЕД - 66.19 «Інша допоміжна діяльність у сфері фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення».

Щодо оподаткування криптовалюти та операцій з криптовалютами суб'єктів підприємництва юридичних та фізичних осіб зауважимо: оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності на загальній системі відбувається за ставкою 18% податку на доходи, додатково також утримується військовий збір за ставкою 1,5%, а також нараховується Єдиний соціальний внесок за ставкою 22%.

Згідно статті 6 Податкового Кодексу України не можуть бути на спрощеній системі оподаткування юридичні особи та фізичні особи, які здійснюють діяльність у сфері фінансових послуг (КВЕД 64.19 та КВЕД 66.19 відповідно). Тому мова може йти в даному випадку лише про загальну систему оподаткування в світлі операцій з криптовалютами.

Чинними нормативними документами не передбачено відображення в податковій декларації з Податку на прибуток наявності криптовалюти в крипто гаманці суб'єкта підприємницької діяльності. Однак, якщо від операцій з придбання та продажу криптовалют суб'єктом підприємництва отримано дохід, то такі доходи слід відобразити у розділі 2 Декларації з податку на прибуток підприємств, яка подається щоквартально протягом 40 днів із дня завершення звітного періоду онлайн через електронний кабінет платника податків або у паперовій формі до Державної податкової служби за місцем державної реєстрації.

Дохід від операцій з купівлі-продажу криптовалюти, отриманий фізичною особою – резидентом від іншої фізичної особи – резиденту, повинен бути внесений у загальний місячний, квартальний або річний оподатковуваний дохід та бути оподаткований за ставкою 18%. У випадку, якщо дохід від операцій з криптовалютою виплачується фізичною особою, яка не є резидентом України, то такий вид доходу додатково, крім ставки оподаткування 18%, ще оподатковується військовим збором за ставкою 1,5% та підлягає відображенню у окремому розділі Декларації про доходи фізичної особи. Декларація про доходи фізичної особи подається щороку до 1 квітня онлайн в електронному кабінеті платника податків чи у паперовому вигляді до Державної податкової служби за місцем реєстрації фізичної особи.

Зазначимо, що в законодавстві є термін трансфертне ціноутворення, під дію якого підпадають власне також операції з криптовалютою. Якщо відбуваються такі операції та їх визнають контрольованими, то суб'єкт підприємницької діяльності зобов'язаний подати інформацію про них при поданні Декларації з податку на прибуток підприємств.

Суб'єкти підприємницької діяльності, обсяг контрольованих операцій котрих з однією юридичною або фізичною особою перевищує одноразово 5 млн. грн. (без ПДВ), мають складати і вносити Звіт про контрольовані операції до Державної податкової служби за місцем державної реєстрації онлайн до 1 травня року, який є наступним за звітним роком.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В процесі дослідження було визначено, що світова практика контролю та оподаткування криптовалют є різноманітною, що зумовлено відмінностями у нормативно-правовій базі держав, динамікою цифрових трансформацій та особливостями державного фінансового регулювання і моніторингу. В роботі світовий досвід проаналізовано в контексті поділу країн на ті, які легалізували обіг криптовалюти та стимулюють розвиток ринку податковими інструментами та на ті, у яких обіг та операції із криптовалютами заборонено.

Визначено, що практика легалізації операцій із криптовалютами є характерною для розвинутих держав, до числа яких віднесено значну частку країн ЄС, США, Китай, Індію та Україну. Держави із низьким рівнем розвитку (В'єтнам, Бангладеш, Болівія, Таїланд, Еквадор) не здатні інституційно та законодавчо забезпечити облік і оподаткування операцій із криптовалютами, тому досвід легалізації віртуальних грошей та їх визнання фінансовими активами чи засобами платежу серед таких країн відсутній.

На підставі проведеного критичного аналізу пропонуємо таке визначення криптовалюти: криптовалюта – це цифрова грошова одиниця, віртуальний нематеріальний актив, яка створюється в мережі за певними принципами криптографії (майниться) для забезпечення контролю операцій та створення нових елементів. Метою створення криптовалюти є функціонування віртуального засобу платежу, який не контролюється жодним державним центральним банком, вільно поширюється та операції з яким є достатньо контрольованими та офіційно незалежними. Доведено, що на шляху розвитку глобального ринку віртуальних активів необхідно приділяти більше уваги розробці дієвих високотехнологічних механізмів організації контролю і оподаткування операцій; це забезпечить не лише стандартизацію обігу віртуальних активів в Україні, а й знизить негативний вплив з боку ризиків контрагента, інвестиційного шахрайства чи інших ризиків.

Подальші дослідження варто присвятити питанням організації ефективного фінансового моніторингу обігу віртуальних активів в Україні в умовах розвитку цифрової економіки.

1. Про віртуальні активи: Закон України від 09.09.2021 р. № 3637 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 01.06.2022).
2. Августова О. Економічний зміст криптовалюти. МДУ. 2018. Вип. 18. С. 844-850.
3. Озеран А., Коршикова Р. Визнання криптовалюти у фінансовій звітності: актив чи витрати. *Науковий вісник УжНУ*. 2020. Вип. 33. С. 130-135.
4. Курс криптовалют до долара. URL: <https://minfin.com.ua/currency/crypto/> (дата звернення 10.01.2022).
5. Онлайн портал курсів криптовалют. URL: <https://bitinfocharts.com/ru/crypto-kurs/> (дата звернення 10.01.2022).
6. Мерінова С., Половенко Л. Роль криптовалюти у цифровій економіці. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2021. Вип. 42. С. 80-87.
7. Макарчук І., Перчук О., Яременко Л., Стратан А. Особливості функціонування світового ринку криптовалюти в умовах трансформаційних змін глобального економічного середовища. *Агросвіт*. 2021. № 7-8. С. 85-93. URL: <https://doi:10.32702/2306-6792.2021.7-8.85> (дата звернення 10.05.2022).
8. Макурін А.А. Легалізація криптовалюти та відображення в обліку цифрових активів. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2020. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/49_2020_ukr/58.pdf (дата звернення 27.01.2022).
9. Спільник І, Ярощук О. Інституалізація криптовалюти: регулювання, правовий статус, облік і оподаткування. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та наліз в умовах глобалізації. 2020. Вип.2. С. 81-92.
10. Dewey J. N. Blockchain & Cryptocurrency Laws and Regulation 2022. *Global Legal Insights*, 2021. URL: <https://www.globallegalinsights.com/> (accessed 10 November 2021).
11. Virtual currency schemes – a further analysis. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf> (accessed 19 January 2022).
12. Terrorist Financing Risk Assessment Guidance. Paris: FATF, 2019. URL: www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/Terrorist-Financing-Risk-AssessmentGuidance.html (accessed 25 March 2022).
13. Crypto Currency Market Capitalisation, CoinMarketCap website. URL: <https://coinmarketcap.com> (accessed 05 April 2022).
14. Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion. Study, requested by the TAX3 committee of European Parliament. PE 619.024 - July 2018 URL: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain.Pdf> (accessed 12 April 2022).
15. KPMG. Institutionalization of cryptoassets. Cryptoassets have arrived. Are you ready for institutionalization? November 2018. kpmg.com. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/us/pdf/2018/11/institutionalization-cryptoassets.pdf> (accessed 18 April 2022).
16. Madeira A. How Many Cryptocurrencies Are There? in Depth Guide. *Cryptocompare*. 03 February 2020. URL: <https://www.cryptocompare.com/coins/guides/how-many-cryptocurrencies-are-there-in-depth-guide> (accessed 23 April 2022).
17. Nakamoto S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. URL: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (accessed 19 March 2022).
18. Regulation of Cryptocurrency Around the World. The Law Library of Congress, Global Legal Research Center. June 2018. URL: <https://www.loc.gov/law/help/cryptocurrency/world-survey.php> (accessed 14 April 2022).
19. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 08.05.2022).

References

1. Pro virtualni aktyvy (2021) [About virtual assets]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> [in Ukrainian].
2. Avgustova O. (2018) Ekonomichnyi zmist kryptovaluty. [Economic content of cryptocurrency]. *МДВ*. Pp. 844-850 [in Ukrainian].
3. Ozeran A., Korshykova R. (2020) vyznannia kryptovaluty u finansoviy zvitnosti: aktyv chy vutraty [Recognition of cryptocurrency in financial reporting: assets or costs]. *Scientific journal Uznu*. Pp. 130-135 [in Ukrainian].
4. Kurs kryptovalut do dolara. [Cryptocurrency exchange rate to the dollar] Retrieved from <https://minfin.com.ua/currency/crypto/> [in Ukrainian].
5. Onlain portal kyrsiv kryptovalut. [Online portal of cryptocurrency rates] Retrieved from <https://bitinfocharts.com/ru/crypto-kurs/> [in Ukrainian].
6. Merinova S., Polovenko L. (2021) Rol kryptovaluty u tcifrovoy ekonomici [The role of cryptocurrency in the digital economy]. *Scientific journal of HDU*. Pp. 80-87 [in Ukrainian].
7. Makarchuk I., Perchuk O., Yaremenko L., Stratan A. (2021) Osobluivosti funktsionuvannia svitovogo rynku kryptovaluty v umovah transformaciynyh zmin globalnogo ekonomichnogo seredovutsha [Features of functioning of the world cryptocurrency market in the conditions of transformational changes of the global economic environment]. *Agroworld*. Pp. 85-93 [in Ukrainian].
8. Makurin A. (2020) Legalizatsia kryptovaluty ta vidobrazennia v obliky tcifrovoyh aktyviv [Legalization of cryptocurrency and reflection in the accounting of digital assets]. *Accounting, analysis and audit*. Pp. 125-132 [in Ukrainian].
9. Spilnyk I., Yarotshuk O. (2020) Instytucionalizatsiya kryptovaluty :reguliuвання, pravovyi status, oblik i opodatkyvannia [Institution of cryptocurrency regulation, law control, accounting and taxing]. *Institute of Accounting, Control and Analysis in the context of globalization*. Pp. 81-92 [in Ukrainian].
10. Dewey J. N. (2022) Blockchain & Cryptocurrency Laws and Regulation Global Legal Insights, 2021. Retrieved from <https://www.globallegalinsights.com/>.
11. Virtual currency schemes - a further analysis. (2022) Retrieved from <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>.
12. Terrorist Financing Risk Assessment Guidance. Paris: FATF (2019) Retrieved from www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/Terrorist-Financing-Risk-AssessmentGuidance.html.
13. Crypto Currency Market Capitalization, CoinMarketCap website. (2022) Retrieved from <https://coinmarketcap.com>.
14. Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion. Study, requested by the TAX3 committee of European Parliament. PE 619.024 (2018) Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain>. Pdf.
15. KPMG. Institutionalization of cryptoassets. Cryptoassets have arrived. Are you ready for institutionalization? (2018) Retrieved from <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/us/pdf/2018/11/institutionalization-cryptoassets.pdf>.
16. Madeira A. How Many Cryptocurrencies Are There? in Depth Guide. Cryptocompare. (2020). Retrieved from <https://www.cryptocompare.com/coins/guides/how-many-cryptocurrencies-are-there-in-depth-guide>.
17. Nakamoto S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System (2022) Retrieved from <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>.
18. Regulation of Cryptocurrency Around the World. The Law Library of Congress, Global Legal Research Center. (2018). Retrieved from <https://www.loc.gov/law/help/cryptocurrency/world-survey.php>.edu.ua/handle/316497/32757.
19. Podatkovyi kodeks Ukrainy (2010) [Tax Codex of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

**FEATURES OF OPERATIONS WITH CRYPTOCURRENCIES IN THE
CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY OF
UKRAINE****Hanna Holovchak¹, Oksana Senyshyn²***¹Ivan Franko National University of Lviv,
79008 Lviv, 18 Svobody Avenue
e-mail: hanna.holovchak@lnu.edu.ua**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8986-4048>**²Ivan Franko National University of Lviv,
79008 Lviv, 18 Svobody Avenue
e-mail: oksana.senyshyn@lnu.edu.ua**ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5089-2591>*

Abstract. The article considers the peculiarities of operations with cryptocurrencies in Ukraine, which are currently at the stage of legislative regulation and formation. In the conditions of digitalization and digitalization of all spheres of economic life in Ukraine, more and more business entities and individuals use cryptocurrencies as a means of payment and preservation and increase of assets.

The author identifies the general features of cryptocurrency, which include: the lack of a single coherent functioning issuance center, which proves the need to introduce control of virtual currencies separately from cash; anonymity of participants in operations, which is ensured by the use of cryptographic methods of asymmetric data encryption using public and private keys; high level of data protection from cyber attacks or other external threats; transparency of transactions and operations with cryptocurrencies, etc.

In the course of the research it was determined that the world practice of control and taxation of cryptocurrencies is diverse, due to differences in the regulatory framework of states, the dynamics of digital transformations and the peculiarities of public financial regulation and monitoring. The world experience in the context of the division of countries into those that have legalized the circulation of cryptocurrency and stimulate the development of the market with tax instruments and those in which the circulation and operations with cryptocurrencies are prohibited is analyzed.

It is determined that the practice of legalization of cryptocurrency transactions is typical for developed countries, which include a significant proportion of EU countries, the United States, China, India and Ukraine. Low-income countries are not able to institutionally and legally ensure the accounting and taxation of cryptocurrency transactions, so there is no experience among such countries in the legalization of virtual money and their recognition as financial assets or means of payment.

That is why the topic of cryptocurrency research is extremely important due to the lack of legislative regulation of its use in business processes, registration, reflection in the reporting of business entities and taxation.

Keywords: cryptocurrency, business, market operations, digital economy, digital technologies, control, taxation.

*Стаття надійшла до редколегії 26.06.2022
Прийнята до друку 29.11.2022*